

музичного репертуару, мотивація учня і батьків до бажання брати участь у публічному виступі, це підвищення кваліфікації викладача з метою ознайомлення з новими методами навчання тощо. Співпраця учня і викладача, обопільна наполеглива праця до публічного виступу є запорукою успіху.

Аналіз виступу учня є обов'язковим, з урахуванням психічного стану учня після публічного виступу. Оцінка має бути об'єктивною, тактовною за формою, зрозумілою і аргументованою за змістом, її виголошення має враховувати індивідуальні особливості сприйняття інформації учнем. Необхідно не тільки вказати на помилки, але й з'ясувати причини їх появи. Важливо привчити учня аналізувати власний виступ, знаходити позитивні і негативні сторони власного виступу, аналізувати причини.

Отже, учень формується як музикант у процесі навчання гри на музичному інструменті. Робота по підготовці учнів музичних шкіл до публічних виступів має вестись систематично на кожному уроці. Підготовлений до виступу належним чином учень не тільки проявляє себе в достатньо складних умовах музичного змагання, але й набуває досвіду концертних виступів. У багатьох випадках такі виступи дають відповідний поштовх для подальшого розвитку учнів, дозволяють в майбутньому досягнути значних успіхів у навчанні музиці.

Список використаних джерел

1. Басенко П., Крюкова В. Критерії оцінки концертного виступу учня ДМШ. Музична педагогіка та виконавство: зб.статей. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2008. С.52–59.
2. Богдан Є.В. Особливості підготовки учнів музичних шкіл до концертних виступів. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 64. С. 142-149.
3. Давидов М. Виконавське музикознавство: енциклопед. довід. Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. 400 с.
4. Паньков О. Питання формування виконавської майстерності в процесі навчання гри на баяні. Кривий ріг, 1995. 376 с.

Цибульник З., викладач,

Навчально-науковий інститут культури і мистецтв ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(м. Полтава)

НАПРЯМИ РОБОТИ НА УРОЦІ СОЛЬФЕДЖІО В СТАРШИХ КЛАСАХ ДМШ

У наш час сольфеджіо як навчальна дисципліна переживає справжню кризу. В країнах Західної Європи та в США більшість людей взагалі не знає значення слова «сольфеджіо». В Україні навіть у провідних мистецьких закладах успішність студентів зі спеціальності значно вища, ніж із сольфеджіо, гармонії та інших музично-теоретичних

дисциплін. Проте ця дисципліна «багатогалузева», широка, має значний музично-розвивальний потенціал. Адже вміння елементарно прочитати ноти, усвідомити логіку руху акордових послідовностей, відчути жанрово-стильові особливості твору – чи не найкращий показник рівня музичної грамотності загалом.

Проблеми викладання сольфеджіо в початкових мистецьких навчальних закладах висвітлювали такі видатні музикознавці, як Ф. Аєрова, Г. Виноградов, М. Картавцева, Є. Назайкінський, А. Островський, В. Подвала та багато інших [1; 2]. Але музично-естетичні та пізнавальні потреби молоді змінюються так швидко, що навіть найкращі методичні знахідки талановитих педагогів потребують постійної корекції й оновлення.

Метою статті є спроба окреслити деякі напрями роботи на заняттях із сольфеджіо, які б могли розширити горизонти імпровізаційних і творчих уподобань учнів і, урешті рещт, навчити їх більш ефективно вирішувати музичні завдання та досягати омріяного.

Сучасна методика виховання музикантів передбачає розвиток на уроці сольфеджіо не лише навичок співку по нотах, але й гармонічного, поліфонічного, тембрового, ритмічного слуху, вивчення окремих музично-історичних і стильових питань – саме до такого «багатогалузевого» навчання мають прагнути викладачі мистецьких шкіл. Розвиток мелодичного та гармонічного слуху, музичної пам'яті й уявлень про гармонічну організацію, активізація внутрішнього слуху – робота, яка має систематично здійснюватися як із юніми, так і досвідченими музикантами. Відсутність належних знань із суміжних дисциплін заважає розширенню репертуару, заглибленню в сутність стильових і образно-емоційних якостей музичних творів, творчому зростанню учнів.

Сьогодні є велика кількість науково-методичних досліджень щодо способів формування і вдосконалення мелодичного та гармонічного слуху. Кожен напрямок має різні погляди на послідовність роботи, але, на нашу думку, тільки органічне поєднання навичок вокального інтонування, слухового аналізу та знань з інших музично-теоретичних дисциплін допомагає точності інтонування при співі або грі на інструменті, розумінню логіки гармонічного розвитку, свідомому аналізу музичних творів, поглиблює сприймання музики загалом. Інтонування виконуваних творів є сукупністю не лише тренувань на індивідуально-практичних заняттях зі спеціальності (основного музичного інструменту) та в процесі самостійної домашньої роботи над творами, а й результатом набутих знань і вмінь на уроках сольфеджіо, музичної літератури тощо.

Серед багатьох напрямів роботи на уроці сольфеджіо важливими є вправи з розвитку тембрового слуху. Як відомо, *темброве сольфеджіо* передбачає залучення найрізноманітніших інструментів, звучання яких має на меті «відірвати» слух від традиційного тембру фортепіано, розширити знання учнів відносно репертуару, технічних можливостей та особливостей різних інструментів. Працювати над розвитком тембрового слуху необхідно і корисно одночасно з роботою над нюансами висотного інтонування. Широкий спектр тембрового різнобарв'я, градації звуків, пов'язані з регістровими та динамічними якостями, поєднання та співставлення різних тембральних фарб, взаємодія тембрів з іншими засобами музичної виразності – ритміка, мелодичний малюнок тощо – все це потребує обговорення, усвідомлення й аналізу на конкретних прикладах. Ідеально, коли є можливість запросити на урок сольфеджіо струнний квартет, ансамбль духових інструментів тощо. Але в наш динамічний час частіше доводиться користуватись більш простими

засобами. Практично всі сучасні гаджети оснащені додатками з фортепіанною клавіатурою і широким переліком електронних імітацій акустичних інструментів. Диктант або приклад для гармонічного слухового аналізу легко може «зіграти» комп'ютер або мобільний телефон, тому на кожному занятті поступово збільшується кількість тембрів, а не звучить одне фортепіано.

Упровадження *електронної музичної апаратури* може кардинально змінити уявлення дітей про можливості мелодико-ритмічних і гармонічних структур у музиці. Комп'ютерні технології, без яких у сучасному світі не прожити і які близькі молодому поколінню, розширюють «кордони» ритмо-мелодичних і гармонічних формул. При наборі вигаданого нотного тексту і його прослуховуванні в учнів з'являються нові можливості. Найчастіше діти прагнуть до інструментальних мелодій, які практично неможливо відтворити голосом, адже «надскладні» ритмічні побудови разом із «ненормативними» інтонаційними зворотами важко проспівати. Одночасно з розвитком фантазії засвоюються правила нотного запису, формуються навички «передчуття» імпровізаційних малюнків, виключаються психологічно складні моменти для невпевнених дітей. Більше того, можливість внутрішнім слухом уявити надскладні варіанти ритмічних ліній або прослухати мелодичні звороти, які не вдається інтонувати голосом, – викликають справжню насолоду в процесі творчої роботи. Фантазія наших учнів подекуди багатша, ніж ми уявляємо. Навіть найслабші діти, які повільно засвоюють інтонаційний матеріал і мають не дуже гарну пам'ять, можуть вигадувати такі різноманітні варіанти ритмоутворень, які не кожен із викладачів зміг би написати.

Як правило, робота з електронною апаратурою нерозривно пов'язана на сольфеджіо з *творчими вправами*. Психологічна свобода, впевненість і сміливість – риси, які незмінно супроводжують справжній потяг дітей до творчості. Навіть найпростіші завдання (дописати незавершену мелодію, придумати гармонічний супровід, змінити фактуру, ускладнити ритмо-інтонаційний малюнок, знайти нові ладові барви) мають величезну розвивальну роль. Творчі вправи в ідеалі потрібно використовувати при роз'ясненні й закріпленні кожної нової теми. Вони допоможуть і в читанні з аркуша, і в написанні диктантів, і в опануванні інших слухових та інтонаційних вправ.

Зв'язок між набутими знаннями і здатністю творчо мислити найбільш яскраво активізується в роботі над *поліфонічним* сольфеджіо. Саме тут у найбільш «концентрованому» вигляді виявляються вміння слухати вертикаль, інтонувати ритмо-мелодичну лінію, відчувати стиль композитора та образно-емоційний склад твору, працювати в команді. Щоб виконувати фрагменти творів поліфонічного складу, треба навчитись утримувати в свідомості свою лінію з індивідуальним ритмо-мелодичним рельєфом, слухати іншу й визначати співвідношення між ними. Тут стануть у нагоді навички транспонування та вміння запам'ятовувати невеликі побудови. З елементами багатоголосся учні знайомляться ще в молодших класах – це найпростіші зразки контрастної поліфонії, мелодії на фоні витриманого басу, діалогові форми в ансамблях. Тому не варто сприймати двоголосні диктанти та приклади для співу на два голоси як вправи підвищеного рівня складності. Навіть слабкі учні мають прагнути до подолання труднощів при виконанні як гомофонно-гармонічної, так і поліфонічної музики.

Отже, різні напрями роботи на уроках сольфеджіо (робота над мелодичним і

гармонічним слухом, темброве і поліфонічне сольфеджіо, творчі вправи із застосуванням комп'ютерних технологій) сприяють цілісному сприйманню прекрасного, вмінню максимально глибоко і яскраво відтворювати музичні образи, тому емоційно-естетичний вплив занять із сольфеджіо є неоцінним.

Список використаних джерел

1. Аєрова Ф. О. Практичні поради з методики викладання сольфеджіо. Київ : Муз. Україна. 1994. 126 с.

Цюк М., викладач,
Гребінківська дитяча музична школа;
Цюк Ю., викладач,
Гребінківська дитяча музична школа
(м. Гребінка)

МЕТОДИ РОБОТИ З ДИТЯЧИМ ДУХОВИМ ОРКЕСТРОМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Склад сучасного духового оркестру сформувався в результаті тривалої еволюції і вдосконалення духових інструментів. Сьогодні вони виконують твори класичної та сучасної музики, сприяють естетичному вихованню широких мас в усіх країнах. У США та країнах Європи відбуваються масові змагання духових оркестрів з дефіле, вони проходять на великих стадіонах, носять дуже масовий характер та викликають великий інтерес та захоплення публіки. Склади оркестрів теж різноманітні та оригінальні, до прикладу оркестр сузафонів або тромбонів.

Здатність яскраво звучати поза приміщенням на повітрі, на широких площах, вулицях, у парках надала діяльності духових оркестрів особливої специфічності, демократичної спрямованості. Одним з найбільших досягнень є жанрове розмаїття і ідейно-художнє багатство репертуару духових оркестрів. Особливе місце в ньому належить маршу. Також у виконанні духового оркестру гарно звучать інші різнохарактерні твори.

Специфіка духового оркестру така, що кожна дитина відчуває свою значущість. Не всі діти можуть бути виконавцями-солістами з різних причин, але кожен учень-духовик має стати оркестровим музикантом. Підготовка до гри в оркестрі вимагає достатньої кількості часу, бо дитина повинна відчути що означає грати разом і вміти слухати товариша. Звичайно, на уроках спеціальності в класі духових інструментів відбувається таке навчання гри в ансамблі, коли учень працює з концертмейстером, він вчиться слухати акомпанемент, інтонацію, водночас він є солістом, який виконує провідну партію [2].

В оркестрі все відбувається по-іншому. Учень чітко повинен чути, де виконує соло його група, а де група інших інструментів. У процесі роботи над музичними творами учні повинні отримати такі знання і навички: